

RAPPORT

LOKALE RINGVIRKNINGER AV PRIORITERTE NÆRINGER

Foto: LetSea AS

MENON-PUBLIKASJON NR. 51/2016

Av Anne Espelien og Siri Voll Dombu

Forord

På oppdrag for kommunene Vefsn, Herøy, Alstahaug, Leirfjord og Dønna har Menon Economics gjennomført en ringvirkningsanalyse av næringslivet i regionen.

Prosjektet har vært ledet av Anne Espelien, med Siri Voll Dombu som prosjektmedarbeider. Sveinung Fjose har vært kvalitetssikrer i prosjektet.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivningsselskap i skjæringspunktet mellom foretaksøkonomi, samfunnsøkonomi og næringspolitikk. Vi tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Vårt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå. Vi ble kåret til årets konsulentselskap i 2015.

Vi takker for et spennende oppdrag. Vi vil særlig takke Stig-Gøran Olsen, Øyvind Toft og Hans Løvmo, i tillegg til alle intervjuobjekter, for gode innspill underveis i prosessen. Forfatterne står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

Oktober 2016

Anne Espelien
Prosjektleder
Menon Economics

Innhold

SAMMENDRAG	3
1. INNLEDNING	4
2. VEKST SKAPES I SKJÆRINGSPUNKTET MELLOM TRE AKTØRER	6
2.1. Næringslivets betydning for vekst	6
2.2. Tilgjengelig kompetanse er sentralt for å realisere veksten	7
2.3. Kommunen er sentral som tilrettelegger og tilbyder av tjenester	7
3. VERDISKAPING OG SYSSELSETTING I VHALD-REGIONEN	10
3.1. 58 prosent av verdiskapingen	10
3.2. 48 prosent av sysselsettingen	11
3.3. Aktivitet i en bedrift gir arbeidsplasser i en annen	11
4. RINGVIRKNINGER FRA NÆRINGSVIRKSOMHETEN	12
4.1. Konsumeffekter	14
5. HVOR MANGE LOKALE ARBEIDSPLASSE SKAPER NÆRINGSLIVET	16
5.1. Hvor mange arbeidsplasser skaper næringsaktiviteten lokalt	16
6. DRIVERE FOR VEKST I SEKS PRIORITERTE NÆRINGER	19
6.1. Reiseliv	19
6.1.1. Muligheter innen reiseliv	20
6.2. Petromaritim næring	21
6.2.1. Muligheter innen petromaritim næring	22
6.3. Landbruk og næringsmidler	23
6.3.1. Muligheter innen landbruk og næringsmidler	25
6.4. Havbruk og fiskeri	25
6.4.1. Muligheter innen havbruk og fiske	26
6.5. Kunnskapstjenester	26
6.5.1. Muligheter innen kunnskapstjenester	27
6.6. Industri	27
6.6.1. Muligheter innen industri	28
VEDLEGG	29
Metode	29

Sammendrag

I VHALD-kommunene på Midt-Helgeland er fiskeri og havbruk, prosessindustri, reiseliv og kultur, landbruk, kunnskapsbaserte tjenester og den petromaritime næringen de viktigste næringene. De er viktige både på grunn av ressursgrunnlaget, eksisterende klynger og bedrifter og gjennom at de er drivere for vekst i andre næringer og i lokalsamfunnet ellers.

I arbeidet med strategisk næringsplan er det essensielt å se nærmere på hvilke næringer som skaper arbeidsplasser lokalt. Når det er relativt lite nyetableringer i næringslivet, så gjelder det at det næringslivet som etableres også gir ringvirkninger lokalt.

Ringvirkningsanalysen viser at de seks prioriterte næringene skaper 3 900 arbeidsplasser lokalt. Som følge av innkjøp fra deres leverandører igjen bidrar de seks næringene med ytterligere 2 400 arbeidsplasser på et nasjonalt nivå. Aktiviteten innen havbruk og fiskeri og industri gir størst ringvirkninger knyttet til sysselsetting. Havbruk og fiskeri blir trukket frem som satsninger med et stort potensial i regionen.

Det er forskjeller mellom næringene på hvor mye som kjøpes lokalt og som derigjennom gir grunnlag for lokale arbeidsplasser. Mye av det som kjøpes lokalt er konsumvarer med få og svake koblinger til den faktiske næringsaktiviteten.

Men det fins også unntak. Innen reiseliv og kultur konsumeres tilbudet i regionen, noe som gir grunnlag for flere arbeidsplasser i regionen ved økt etterspørsel. Landbruk og næringsmiddelindustrien oppgir også store interne lokale leveranser. I petromaritim næring er kort responstid avgjørende for å holde effektiviteten oppe, noe som fordrer at en del varer og tjenester finnes lokalt. Industrien oppgir å ha leverandører i regionen som de benytter.

Næringslivsaktørene ga tydelig tilbakemelding på hva det offentlige bør gjøre for å fremme vekst i næringslivet i regionen. Et godt offentlig tjenestetilbud og effektiv saksbehandling, styrket samarbeid mellom kommunene, en aktiv næringspolitikk og påvirkning mot sentrale myndigheter var blant de hyppigst oppgitte svarene.

Ifølge næringslivet selv, er vekstmulighetene framover først og fremst å finne innen havbruk, reiseliv og transport. Også tilknyttede virksomheter, enten som leverandører til eller i annet samspill med disse næringene, forventes å vokse framover.

1. Innledning

Næringslivet er en viktig driver for bosetting og velferdsvekst i en region. For å få tilstrekkelig styrke og innsats i næringsutviklingen har kommunene Vefsn, Herøy, Alstahaug, Leirfjord og Dønna (VHALD) på Midt-Helgeland utarbeidet en felles strategisk næringsplan.

Den strategiske næringsplanen peker ut seks næringer som spesielt viktige for regionen: petromaritim, fiskeri og havbruk, prosessindustri, reiseliv og kultur, kunnskapsbaserte tjenester og landbruk/næringsmiddelindustri. Næringene er særlig viktig for VHALD-regionen på grunn av ressursgrunnlaget i regionen, etablerte næringsklynger og bedrifter, attraktive arbeidsplasser og miljøer og gjennom at de er drivere for vekst i andre næringer og i lokalsamfunnet for øvrig. Med utgangspunkt i de seks næringene ser denne studien på hvordan regionen kan utløse ytterligere vekst lokalt.

Kunnskapsgrunnlaget skal benyttes til å utarbeide felles strategier på tvers av kommunegrenser, men den skal også kunne vedtas som strategisk næringsplan for enkeltkommuner. Dette betyr at bildet som tegnes skal være overordnet nok til at man kan se et potensial på tvers av administrative grenser.

Utredningen skal gi svar og innspill på to spørsmål:

1. Hva genererer de seks næringene av sysselsetting lokalt?
2. Hva skal til for at de seks næringene skal vokse, og genere ytterligere vekst lokalt?

Prosjektet bygger opp under målsettingen om at Helgeland og VHALD-regionen skal bli Nord-Norges sterkeste vekstregion - innen prioriterte næringer. En forutsetning for å få til dette er et godt samspill mellom det offentlige og det private næringslivet.

Gjennom kunnskapsgrunnlaget har vi med utgangspunkt i de seks prioriterte næringene sett nærmere på hvilket utnyttet potensial for næringsutvikling som finnes og som med fordel kan realiseres. Gjennom sin rolle som tilrettelegger for næringsvirksomhet har kommunene et særlig ansvar til å bidra i dette arbeidet.

Når det er spørsmål om hvordan øke verdiskapingen i næringslivet, ligger mange beslutninger utenfor hva kommunen kan påvirke. Det å øke verdiskaping i den enkelte bedrift er bedriftenes egen oppgave. Det å legge til rette for at bedriftene reinvesterer i næringsutvikling i regionen er viktig for å utvikle næringslivet. Å gå i dialog med bedrifter i de seks utvalgte vekstnæringene for å imøtekomme regulative behov innenfor kommunenes ansvarsområde kan synes som en god strategi.

I prosjektet er vi opptatt av lokal næringsutvikling. Først og fremst forstår vi dette som næringsutvikling i VHALD-regionen. Sekundært forstår vi dette som Nordland, tertiært som Nord-Norge.

Under intervjurunden kom det frem flere innspill på hva kommunene kunne bidra med for å skape vekst. Slik vi vurderer det er dette de viktigste:

1. En bred satsning på unge innbyggere. Unge innbyggere i regionen må prioriteres i arbeidet med næringsutvikling. Det å skaffe flere lærlingeplasser, utvikle trainee-ordninger og gi tilgang til rimelige kontorfasiliteter ble trukket frem som oppgaver som kommunen kunne ta tak i.
2. Vekst i reiselivet sprer ringvirkninger lokalt. Reiselivet er en sentral næring i regionen. Næringslivet påpeker at det bør gjennomføres ryddig av sentrum, maling og hogst for å gi de reisende en bedre totalopplevelse. Dette er noe som kommunene kan ta et eierskap til og iverksette.

3. Tørre å ha hårete mål innen havbruk. Det neste steget innen havbruk er oppdrett på land. Dette er en satsning som Helgeland bør prioritere å undersøke nærmere. På tvers av næringer var havbruk den næringen som flest hadde tro på som fremtidig vekstnæring i regionen.
4. Landbruket er viktig i alle kommunene. Kvinnene på gården spiller en nøkkelrolle i utvikling av tilleggsnæringer. Kommunene kunne tatt en rolle i utvikling av et kvinnenettverk innenfor grønn omsorg, turisme, servering og opplevelsessenter. Det å finne ytterligere samarbeidspunkter for vekst i landbruket i samspill med tilknyttede næringer som leverandører, utdanning og forskning og næringsmiddelindustri fremstår som en annen mulighet for å skape vekst i landbruket. Interessen for lokalmat fremstår som betydelig, men det kan være vanskelig å få innpass hos utsalgssteder. Dette er noe som kommunene kunne tatt tak i og utarbeidet en felles strategi for.
5. Større offentlige investeringer kan gi ringvirkninger lokalt. Større investeringer bør gi ringvirkninger for det lokale næringslivet. Det å synliggjøre hva som skal til for å vinne større lokale kontrakter bør kommuniseres aktivt til næringslivet slik at disse kan ta større kontrakter enten alene eller i samarbeid med andre. En annen mulighet er å tilby varer og tjenester lokalt til de selskapene som vinner større kontrakter som skal utføres lokalt.

2. Vekst skapes i skjæringspunktet mellom tre aktører

De fleste steder har ambisjoner om å vokse. Det handler både om å være attraktiv for nye innbyggere, og å tiltrekke seg næringsliv og arbeidsplasser. En region i vekst gir signaler om at man er attraktiv og at det skapes nye muligheter. De fleste ønsker å bo i en region som gir de beste mulighetene for økt velferd til hver enkelt innbygger og bedrift.

For å skape vekst i næringslivet kreves innsats fra flere der aktørenes evne til samspill kan være avgjørende for suksess. Det handler om at alle aktører må gjøre sitt ytterste og utnytte sitt eget handlingsrom. For å få vekst i næringslivet kreves systematisk samarbeid mellom tre aktørgrupper; bedriftene, tilgjengelig kompetanse (innbyggerne) og offentlig sektor.

Grenseflaten der aktørene overlapper angir mulighetsrommet for samspillet. Det er i kontaktflatene mellom to eller flere aktører, og der disse oppgaver og ansvar møtes, at regional vekst kan skapes i fellesskap.

Figur 2-1: Aktører i næringsutviklingen.

2.1. Næringslivets betydning for vekst

Næringslivet antas å være den viktigste faktoren for regioners vekst. Næringslivets sammensetning og egenskaper gjenspeiler gjerne stedets kultur, attraktivitet for nytt næringsliv og ny arbeidskraft og regionens evne til å utnytte og videreutvikle de ressursene denne har til rådighet.

En grunnleggende forutsetning for vekst er at bedriftene leverer varer og tjenester som etterspørres. Varene og tjenestene må være av høy kvalitet og selges til en riktig pris slik at bedriftene er konkurransedyktige. Bedriftene må i tillegg drives godt og gå med overskudd. For ytterligere vekst må overskuddet eller deler av dette reinvesteres i bedriften. For å gjennomføre dette har bedriftseierne et særlig ansvar.

En klar tilbakemelding fra de vi har intervjuet er at de kjøper så mye de kan lokalt. Her går det et viktig skille mellom om hvorvidt varene og tjenestene som kjøpes lokalt er innsatsfaktorer i driften eller om disse er av en mer generell karakter. For å ta det siste først. Er innsatsfaktorene som kjøpes av en generell karakter er det ikke

sikkert at økt etterspørsel til bedriften som kjøper nødvendigvis vil gi økt behov for generelle innsatsfaktorer. Eksempler på generelle innsatsfaktorer kan være matvarer, strøm, kontorrekvisita og elektronikk.

Bedriftene oppgir også at de har flere direkte leverandører i egen region som produserer viktige innsatsfaktorer i driften. Særlig innenfor industri, landbruk og næringsmidler er det store interne leveranser. Dette betyr at en vekst i næringslivet fordrer økt etterspørsel fra et nasjonalt eller internasjonalt marked. Dette er forhold som ligger utenfor regionens kontroll og påvirkning.

Et klart satsningsområde for regionen kan være å tiltrekke seg bedrifter som er potensielle leverandører til næringslivet i regionen.

2.2. Tilgjengelig kompetanse er sentralt for å realisere veksten

Bedriftene må være attraktive arbeidsplasser slik at de tiltrekker seg de beste hodene. I regioner med lav befolkningsutvikling må vekst i næringslivet løses med innpendling av arbeidskraft. I regioner med lange avstander er dette en lite bærekraftig løsning.

Under intervjurunden ble det fremsatt påstander om at særlig unge arbeidstakere ikke gis muligheter for en interessant jobb i regionen. Her er det nok store lokale variasjoner. Det ble etterspurt både flere lærlingeplasser og muligheten for å leie seg inn på kontorfellesskap i regionen av kommunene. Det ble påpekt at flere unge i regionen hadde egne ideer for utvikling av næringsliv, men at disse ikke ble realisert fordi det ikke fantes tilgang til kontorfasiliteter.

Det ble nevnt at det var vanskelig for unge med utdanning å kunne få relevante jobber i regionen og at flere som reiste ut for å studere kom aldri tilbake. Det kunne være en ide å kartlegge hva som skulle til for at disse skulle komme tilbake. Hva slags jobber har de i dag og er det muligheter som kan realiseres i regionen.

Det å tiltrekke seg unge arbeidstakere er en strategi som mange regioner forfølger. Det å kontinuerlig jobbe med dette fremstår som svært viktig for å skape arbeidsplassvekst.

2.3. Kommunen er sentral som tilrettelegger og tilbyder av tjenester

Kommunen har et ansvar og en oppgave med å tilrettelegge for næringsutvikling. Næringsplaner brukes av kommuner i det langsiktige og strategiske arbeidet med hensyn til tilrettelegging for bedriftsetableringer og for utvikling av eksisterende næringsliv. VHALD-kommunene har i sin strategiske næringsplan en visjon om å bli Nord-Norges sterkeste vekstregion. I arbeidet med å oppfylle visjonen må kommunene finne sin rolle som tilretteleggere for næringslivet. I intervjuene med næringslivsaktørene spurte vi hva de mente kommunene i regionen kunne gjøre for å legge til rette for vekst og næringsutvikling.

Kommunene kan ta et særlig ansvar i å tilrettelegge for rett næringsliv. Regioner avhengig av et bredt og variert tilbud av lokale varer og tjenester for å tilfredsstille den lokale etterspørselen. Dette er med på å gjøre steder attraktive for eksisterende befolkning og potensielle innflyttere. Næringslivet må evne å tiltrekke seg og være attraktiv for de klokeste hodene, og samtidig evne å sysselsette et bredt spekter av arbeidstakere, kvinner som menn, høyt utdannede som fagarbeidere. Det at det finnes attraktive jobber som dekker et bredt spekter av kompetanse og fagområder gjør regioner attraktive for et bredt spekter av innbyggere. Dette vil igjen påvirke attraktiviteten for nytt næringsliv gjennom tilgangen til arbeidskraft.

I mindre regioner kan det være aktuelt å gå i dialog om en arbeidsdeling. Dette er noe kommunene kan ta ansvar for. Eksempelvis innenfor handel. Her handler det om å lage et godt tilbud som kan benyttes av flere og ikke legge til rette for mange mindreverdige tilbud. Eksempelvis kan det være kundegrunnlag for en større sportsbutikk og ikke mindre butikker flere steder. Nå har ikke en del av dette oppdraget vært å studere dette, men dette er en problemstilling som vi har møtt på i andre regioner vi har jobbet med.

Noen av næringslivsaktørene uttalte seg om kommunestrukturen, selv om det ikke var noe vi spurte eksplisitt om. Flere argumenter for å slå sammen kommuner eller styrke samarbeidet kommunene i mellom. Det vises til en tendens der kommunene konkurrerer seg imellom, for eksempel om flyplass og sykehus. Dette er bortkastet, da det heller burde vært én kommune som jobbet sammen for det felles beste. Vi har også fått innspill om at kommunekartet er for fragmentert og smått, og at større enheter ville virket mer kraftfullt i utvikling av regionen.

Det virker som at næringslivet generelt sett er fornøyd med det kommunale tjenestetilbudet. Noen framhever at det må jobbes for raskere og mer effektiv kommunal saksbehandling og planarbeid. Bedre samarbeid innad i og mellom kommunene trekkes også fram. En respondent viste til et eksempel der det var vanskelig å skaffe skoleplass for tilflyttere, og mente at kommunene alltid må være forberedt på tilflytting og vekst i innbyggertallet.

Det er viktig å ha et desentralisert tjenestetilbud i kommunene, særlig der det er store avstander. Dette nevnes som spesielt viktig for utvikling av landbruksnæringen, hvor nærhet til barnehager og skoler er essensielt.

Flertallet av næringslivsaktørene vi snakket med gav uttrykk for at kommunene må innta en aktiv rolle i utviklingen av lokalt næringsliv. Det var likevel litt delte oppfatninger om hvordan og i hvilken grad kommunene bør engasjere seg. Svar som gikk igjen var at kommunene med fordel kunne hjelpe mindre næringsaktører ved å bidra med for eksempel billige lokaler og fasiliteter for gründere, samt åpne opp for differensierte priser på leie av lokaler til lag og foreninger og bedrifter i oppstartsfasen.

Alle kommunene i regionen har næringsfond. De skiller seg noe fra hverandre med størrelse på fondene og prioritering i tildelingene. Alstahaug kommune har et næringsfond for bedriftsutvikling og et gründerfond som er øremerket gründere i alderen 18-35 år. I Vefsn er det Mosjøen og omegn næringssselskap KF som fungerer som næringsetat og tar seg av den operative næringspolitikken i kommunen. Også her er det næringsfond spesielt rettet mot nyetableringer.

En av de vi snakket med mente at Alstahaug kommune burde prioritere å øke størrelsen på næringsfondet sitt. Fondet er for eksempel mindre enn Leirfjord sitt. Flere syntes det var for få tilgjengelige offentlige midler. Andre innspill gikk ut på at kommunene burde legge inn en større innsats i næringspolitikken, ved å være mer «på». Egne gründerfond kan være aktuelle for de kommunene som ikke har det allerede. Flere mente at kommunene burde legge til rette for gründere ved for eksempel å tilby kontorplasser. Noen mente også at kommunene burde frigjøre flere tomter og areal til næringsaktivitet generelt.

Én respondent mente at kommunene burde holde seg unna næringsutviklingen, fordi det er for lav kunnskap om næringslivet hos kommunen og politikerne. Denne respondenten opplevde at kommunene mer stikker kjepper i hjulene enn de bidrar konstruktivt. Denne næringslivsaktøren hadde tro på at det gode bedriftsideer blir satt ut i live helt uavhengig av kommunenes innsats.

Kommunale næringssselskap er sentrale i næringsutviklingen. Når det skal gjøres store offentlige investeringer er det viktig at det lokale næringslivet kommer på banen. Siden alle store offentlige innkjøp skal ut på anbud, så må de lokale bedriftene være like flinke som andre for å vinne anbudene. Næringssselskapet inviterer bedrifter fra

regionen, hele landet og utlandet for å fortelle om prosjektene. Dette kan potensielt gi flere gevinster. De får bedrifter interessert i prosjektene, og de får engasjert lokalt næringsliv og startet en prosess med disse. En annen konsekvens kan være at bedrifter fra andre deler av landet og utlandet etablerer avdelinger lokalt. Flere vi snakket med syntes det var viktig at kommunene bidro til å legge til rette for at lokale leverandører kunne vinne de offentlige anbudene. Igjen handler dette om å gjøre lokale bedrifter i stand til å vinne disse anbudene. Det er ikke god nærings- og lokalpolitikk å gi anbudet til en annen enn den beste.

Mye av de politiske beslutningene som påvirker regionen står utenfor kommunenes ansvarsområde, og er beslutninger som tas på fylkeskommunalt og statlig nivå. Flere av næringslivsaktørene vi snakket med framhevet viktigheten av lokalpolitikeres kontinuerlige påvirkning mot sentrale myndigheter. Dette gjaldt flere politikkområder, men særlig kommunikasjon, infrastruktur og utdanning.

En respondent mente det var svært uheldig at Universitetet i Nord har stoppet sykepleieropptaket i Sandnessjøen, som tidligere lå under Høgskolen i Nesna. Når utdanningen ikke tilbys i regionen, blir det vanskelig å rekruttere sykepleier lokalt. Her har lokalpolitikerne sovet i timen. Det er lett å ta en utdanningsinstitusjon som har ligget her så lenge for gitt. Vi har også fått innspill om at et utvidet studietilbud ved Campus Helgeland på Mo vil gagne også VHALD-regionen, og at næringslivet i Sandnessjøen må søke samarbeid med Campus Helgeland og Kunnskapsparken Helgeland.

3. Verdiskaping og sysselsetting i VHALD-regionen

Før vi går i gang med å se på hva som kan skape vekst i de prioriterte næringene må vi se på hva seks næringene genererer av verdiskaping og sysselsetting i regionen.

Vi har benyttet standard næringsgruppering i form av to-siffer NACE for å definere næringene. Denne grupperingen grupperer næringene etter varegrupper og ikke etter verdikjeder, og sysselsetting og verdiskaping på næringsnivå kan avvike noe fra tidligere analyser av næringslivet i regionen. Siden vi senere skal beregne ringvirkninger av næringsaktiviteten må vi definere næringene på samme måte som SSB, når de har beregnet nærings varekjøp av hverandre.

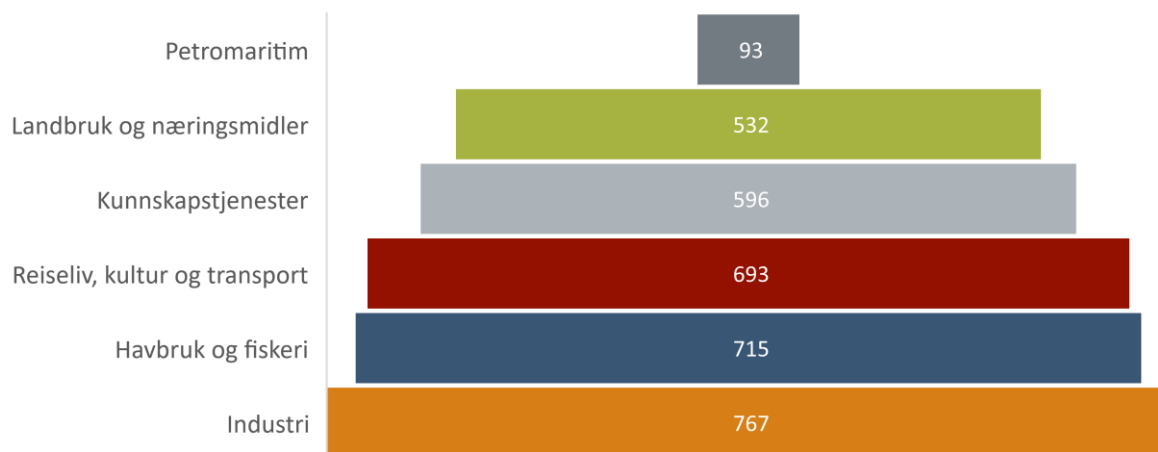
3.1. 58 prosent av verdiskapingen

Verdiskapingen i de seks prioriterte næringene i VHALD-regionen utgjorde 58 prosent av verdiskapingen i det private næringslivet i regionen. I 2013 var den samlede verdiskapingen i næringslivet i regionen beregnet til 5,9 milliarder kroner. I tillegg kommer verdiskaping i offentlig sektor som i VHALD omfatter verdiskaping fra kommunal og fylkeskommunal virksomhet, i tillegg til Helgelandssykehuset.

Verdiskaping er det som står til fordeling blant interessentene i næringsvirksomheten. Verdiskaping måles som lønn til de ansatte, utbytte til eierne, skatt til staten og renter til banken og egner seg godt til å sammenlikne på tvers av næringer.

Verdiskapingen i industrien er klart høyest, med 767 millioner kroner i 2013. Verdiskapingen i petromaritim næring er klart lavest. Vi vet at mye av offshoreaktiviteten i regionen bare var i startfasen i 2013. Siden det tar tid å få feltene fullt operative kan verdiskapingen kan ha økt siden da. Samtidig vet vi at lav oljepris har medført redusert aktivitet noe som tilsier at tallene nok ikke er helt urealistiske for denne næringen.

Figur 3-1: Verdiskaping i millioner kroner i 2013¹ fordelt på næringer. Kilde: Menon

¹ Vi har benyttet tall for 2013, og ikke siste tilgjengelige år som er 2015. Dette skyldes at SSB sitt kryssløp er beregnet for 2013.

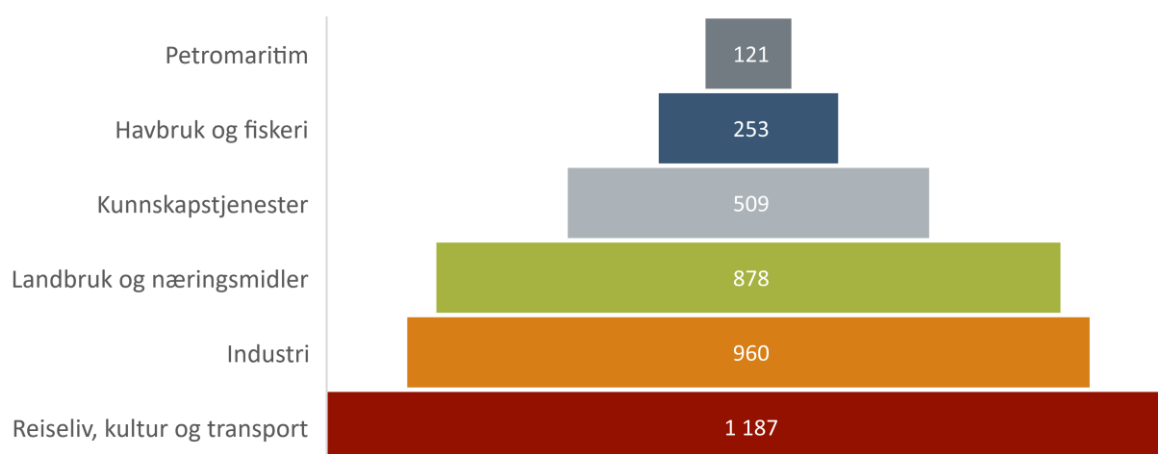
3.2. 48 prosent av sysselsettingen

48 prosent av de sysselsatte i privat sektor i regionen er ansatt i en av de seks prioriterte næringene. Flest ansatte finner vi innen reiseliv, kultur og transport. I denne næringen finner vi også mange deltidsansatte, og det er grunn til å tro at dette bidrar til det høye sysselsettingstallet vi ser.

Det mer spredning mellom næringene når vi ser på sysselsetting kontra verdiskaping. Forskjellene mellom verdiskapings- og sysselsettingsmønstre skyldes blant annet at noen næringer er mer arbeidsintensive enn andre og derfor har flere ansatte.

Sysselsetting er ikke en regnskapspliktig størrelse. I praksis betyr dette at bedriftene kan ha noe ulik praksis når de oppgir antall ansatte. Mens noen oppgir eksakt antall, runder andre opp til runde tall. Det er likevel grunn til tro at størrelsen kan sammenliknes på tvers av næringer, og at størrelsen ikke er et resultat av systematiske forskjeller mellom næringene. Som en kvalitetssjekk på om sysselsettingen treffer, har vi diskutert denne med flere av de vi har intervjuet.

Figur 3-2: Sysselsatte i 2013 fordelt på næringer. Kilde: Menon

3.3. Aktivitet i en bedrift gir arbeidsplasser i en annen

Det er to måter å tenke næringsutvikling med utgangspunkt i de seks prioriterte næringene. Enten kan denne skje som følge av vekst i næringen selv eller som følge av vekst i næringens leverandørindustri.

Bedriftene står fritt til å kjøpe innsatsfaktorer hvor som helst. Det er grunn til å tro at mye kan kjøpes lokalt. Når vi har snakket med bedriftene har vi hatt dette i tankene – hva skal til for at de skal kjøpe mer lokalt?

Nå vil vi påstå at det er i bedriftenes egen interesse å kjøpe innsatsfaktorer med høy kvalitet til en konkurransedyktig pris. En bedrift kan ikke velge som strategi at denne skal kjøpe lokalt hvis ikke dette også fremmer bedriftenes konkurranseevne.

Det vi har forsøkt kartlagt gjennom studien er områder hvor bedriftene ser en fordel av å handle lokalt og hva som eventuelt er hindre de fra å kjøpe lokalt. Men før vi ser på det, skal vi se på hvilke ringvirkninger som næringsaktiviteten i VHLD skaper for andre næringer.

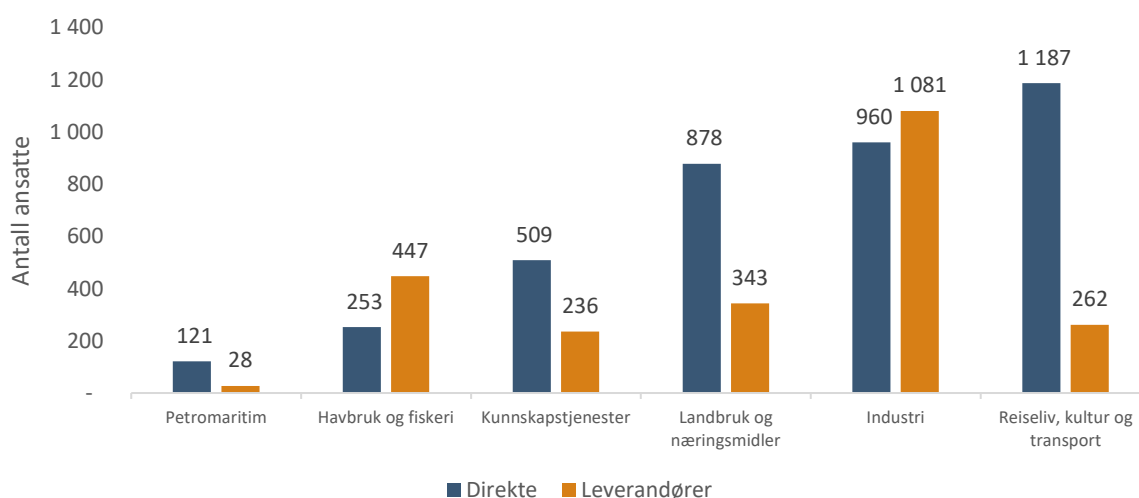
4. Ringvirkninger fra næringsvirksomheten

Enhver økonomisk aktivitet i en bedrift har positive effekter for andre bedrifter. Hvor stor denne effekten er kommer an på hvor mye bedriften kjøper og hvor mye dens ansatte konsumerer. Ringvirkninger mellom bedrifter beregnes som sysselsettingseffekter og verdiskapingseffekter. I tillegg beregner vi konsumeffekter. Dette er sysselsettingseffekter som følge av arbeidstakeres private konsum. Ringvirkningseffektene beregnes nasjonalt. Mens sysselsettingseffekter fra privat konsum i stor grad kan sies å være lokalt, kan bedriftenes innkjøp både være lokale og nasjonale.

Beregningene er å anse som konservative, da vi ikke har tatt med effekten av at mer aktivitet i VHALD i neste omgang medfører økt privat konsum i regionen. Figuren under viser den direkte sysselsettingen i de seks prioriterte næringene i VHALD og sysselsetting hos disse bedriftenes leverandører². Sysselsettingseffektene i næringenes leverandørindustri er beregnet ut fra størrelsen på bedriftenes innkjøp. Gjennom å se på forholdet mellom omsetning og sysselsetting kan vi beregne hvor mange ansatte som innkjøpene utgjør hos bedriftenes leverandører.

Skal vi trekke en konklusjon ut fra figuren nedenfor, så gir aktiviteten innen havbruk og fiskeri og industri størst ringvirkninger knyttet til sysselsetting. Vi skal senere se at særlig havbruk og fiskeri blir trukket frem som satsninger med et stort potensial i regionen.

Figur 4-1: Ringvirkninger målt i sysselsetting. Kilde: Menon (2016) og SSB (2015)

Ringvirkningene vi har beregnet er fordelt ut på flere næringer. Vi skal her se litt nærmere på hvilke næringer som bedriftene i hovedsak kjøper fra.

På landsbasis kjøper den petromaritime næringen mye varer og tjenester av industrien, kunnskapstjenester og transport. Dette kommer i tillegg til en høy andel internleveranser i næringen, det vil si at både kunde og selger

² Dette er brutto ringvirkninger. Det er verdt å merke seg at man risikerer dobbelttelling, i og med at noen bedrifter både sysselsetter direkte innen de seks næringene og inngår som leverandører til andre.

defineres som petromaritim næring. Av kunnskapstjenester er det særlig finansielle tjenester og tekniske tjenester/ingeniørtjenester den petromaritime næringen kjøper.

For industrien kommer den største andelen av vare- og tjenestekjøpene fra den petromaritime næringen. Det skyldes antakeligvis at mye maskin- og utstyrsindustri, som industrien bruker, her er klassifisert som petromaritim næring.

Også for kunnskapsnæringene er det meste av innkjøpene næringsinterne. I tillegg kjøper næringen en del av reiseliv, kultur og transport.

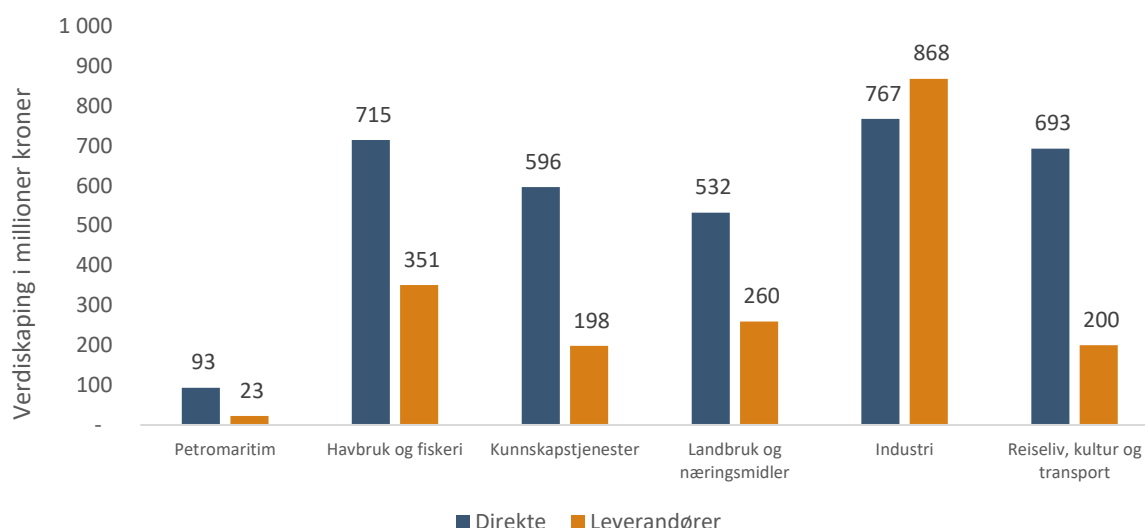
Havbruks- og fiskerinæringen kjøper klart mest av landbruk og næringsmidler. Dette kommer av at fôr- og ingrediensindustrien er inkludert her. I tillegg kommer en del støttetjenester til fiskeri, som er definert under samme næringsklassifisering. Det er også noe kjøp av veterinærtjenester og regnskapstjenester i næringen.

Landbruket kjøper mest av egen næring, men også en god del fra kunnskapstjenester (veterinær, regnskapstjenester) og transport. Næringsmiddelindustrien, sånn som den er definert i den offisielle statistikken, både kjøper av og selger mye til landbruket.

Reiselivs-, kultur- og transportnæringen kjøper mest av kunnskapstjenester og industrien, i tillegg til næringsinterne leveranser. I hotell- og serveringsbransjen kjøpes det meste av næringsmiddelindustrien og av tjenester tilknyttet fast eiendom. Turoperatører kjøper mest transporttjenester, som her er definert som den samme næringen. Transportnæringen kjøper en del reparasjonstjenester og lagertjenester, i tillegg til energi og drivstoff.

Figur 4-2 under viser verdiskapingen i de seks næringene i VHALLD-regionen sammen med verdiskapingen hos underleverandører nasjonalt.

Figur 4-2: Ringvirkninger målt i verdiskaping, i millioner kroner. Kilde: Menon (2016) og SSB (2015)

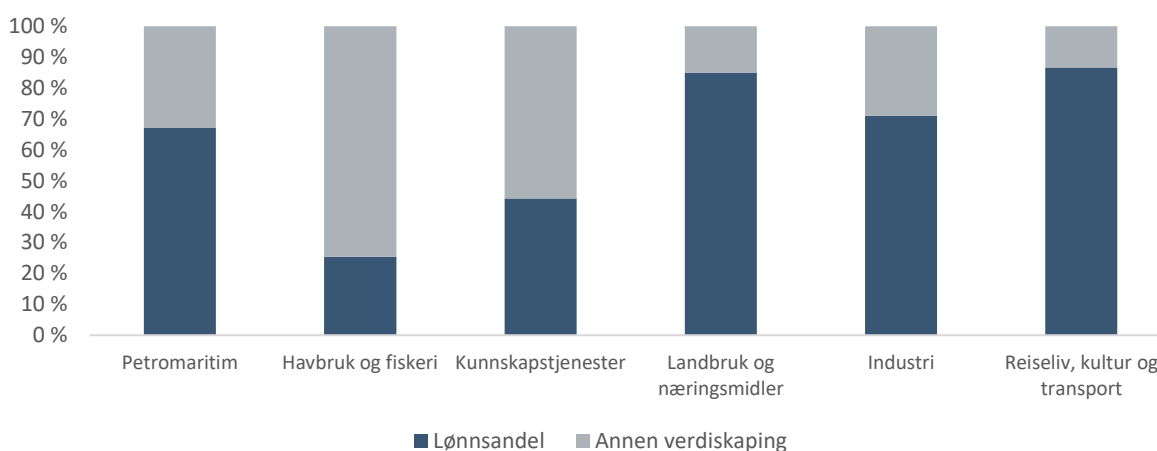
Vi ser at verdiskapingen følger noenlunde samme mønster som sysselsettingen. Havbruk og fiskeri og kunnskapstjenester skiller seg derimot ut ved å ha høy verdiskaping i forhold til sysselsetting. Særlig for havbruk og fiskeri har vi at multiplikatoren er lavere for verdiskapingen enn for sysselsettingen; én arbeidsplass i havbruk

fører til mer enn én arbeidsplass hos leverandører, mens én krone i verdiskaping innebærer mindre enn én krone i verdiskaping hos leverandører.

4.1. Konsumeffekter

Noe av verdiskapingen vil alltid gå til privat konsum. Arbeidstakere tjener lønnen sin i en bedrift, og det som ikke skattes eller spares går til konsum. For å finne de lokale effektene av lønsmottakernes konsum, må vi vite hvor mye av det private konsumet som tilfaller lokalt. For å kunne si noe om dette må vi først se hvor stor andel lønnen utgjør av verdiskapingen i næringene. Figur 4-3 under viser lønnsandelen av verdiskapingen i bedriftene i VHALD-regionen i 2013.

Figur 4-3: Lønnsandelen av verdiskapingen per næring i VHALD. Kilde: Menon (2016)

Vi har at lønnsandelen av verdiskapingen varierer fra 25 prosent i havbruks- og fiskerinæringen til 87 prosent innen reiseliv, kultur og transport. De arbeidsintensive næringene har generelt en høyere lønnsandel enn de kapitalintensive. Vi vet også at næringer med høy lønnsomhet og/eller en høy verdiskaping i forhold til omsetningen generelt har en lavere lønnsandel enn de med lav lønnsomhet og verdiskapingsandel.

Noe av lønnen betales som skatt til kommune, fylke og stat. Av det resterende vil en andel gå til konsum. Det konsumet som gjøres lokalt vil generere omsetning og dermed ringvirkninger i form av sysselsetting og verdiskaping i regionen.

VHALD-regionen har en betydelig handelsstand, og man kan få kjøpt det meste av private konsumvarer i regionen. Det bygges et nytt kjøpesenter i sentrum av Sandnessjøen, som antakeligvis vil føre til at flere handler varene sine lokalt.

Noen av informantene våre har vist til at det er en betydelig handelslekkasje sørover til Trondheim. Hvis man som forbruker ønsker et stort utvalg av konsumvarer, så er det ikke nok å ha én butikk innen hvert segment. Noen konsumvarer er det også begrenset tilbud av i regionen, for eksempel er det fortsatt ikke etablert noen IKEA-varehus i Nord-Norge.

Et moderat anslag tilsier at 20 prosent av lønnskostnadene i bedriftene kommer tilbake som omsetning ved at lønsmottakerne kjøper varer og tjenester i regionen. Av ca. 300 millioner kroner i totale lønnskostnader for de

seks næringene i VHALD³, antar vi dermed at 60 millioner kroner kommer tilbake som lokalt konsum. Hva det utgjør i sysselsetting vil avhenge av hva det er som kjøpes. Hvis man antar at kjøpene gjøres hos bedrifter som har rundt 1 million kroner i omsetning per ansatte, så utgjør det 60 lokale arbeidsplasser som direkte følge av kjøpekraften til arbeidstakerne. I tillegg til dette kommer virkninger som følge av innkjøp av handelsvarer fra bedriftene i regionen.

Det er en del usikkerhet knyttet til disse tallene, for det er vanskelig å gjøre nøyaktige estimer på lokale konsumeffekter. Regnestykket påvirkes av import, handelslekkasjer, utenlandsreiser, sparing og skattenivå, i tillegg til næringsstrukturen lokalt.

I det neste kapitlet vil vi gå nærmere inn på hvor mange arbeidsplasser som skapes lokalt som følge av bedriftenes innkjøp og aktivitet.

³ 300 millioner kroner er her et minimumsanslag for totale lønnskostnader. Lønn i enkeltpersonforetak, som bl.a. er en vanlig driftsform i landbruket, er ikke inkludert.

5. Hvor mange lokale arbeidsplasser skaper næringslivet

Ringvirkningsanalysen viser hvor mange arbeidsplasser de seks prioriterte næringene skaper direkte og hvor mange arbeidsplasser som skapes som følge av innkjøp fra deres leverandører.

I arbeide med strategisk næringsplan er det essensielt å se nærmere på hvilke næringer som skaper arbeidsplasser lokalt. Når det er lite ny næringsaktivitet så gjelder det at det næringslivet som etableres også gir ringvirkninger lokalt.

Gjennom prosjektet har vi forsøkt å finne noen tall på hvor mange arbeidsplasser som er lokale som følge av at bedriftene gjør sine innkjøp i VHALD-regionen. Det er derimot vanskelig å generalisere fra funnene, og først og fremst fordi ingen bedrifter har lik innkjøpsadferd og like behov.

Lokale innkjøp er bare et poeng hvis man får tak i den beste kvaliteten til riktig pris lokalt. Det er ingen bedrifter som vil kjøpe dårligere kvalitet eller dyrere produkter bare fordi disse kan handles lokalt. På sikt vil en slik strategi forringe næringslivet i en region snarere enn å skape vekst.

På tvers av næringer oppgis det at de prøver å kjøpe så mye de kan lokalt, hvis det går an å få tak i det lokalt. Bedriftene vi har snakket med ser tydelig viktigheten av å kjøpe så mye som mulig lokalt. «Jo mer man kan kjøpe lokalt av generiske varer og tjenester, desto bedre er det for utviklingen av lokalsamfunnet» har blitt ytret gjennom intervjurunden. Samtidig har vi inntrykk av at de lokale innkjøpene ikke utgjør de største i sum.

Flere næringer oppgir at de er bundet opp av sentrale innkjøpsordninger som styrer hva de kan kjøpe av hvem og hvor. Rammeavtaler på leveranser av varer og tjenester kan være viktige for å holde kostnadene nede, selv om tilsvarende vare og tjeneste kan kjøpes lokalt.

5.1. Hvor mange arbeidsplasser skaper næringsaktiviteten lokalt

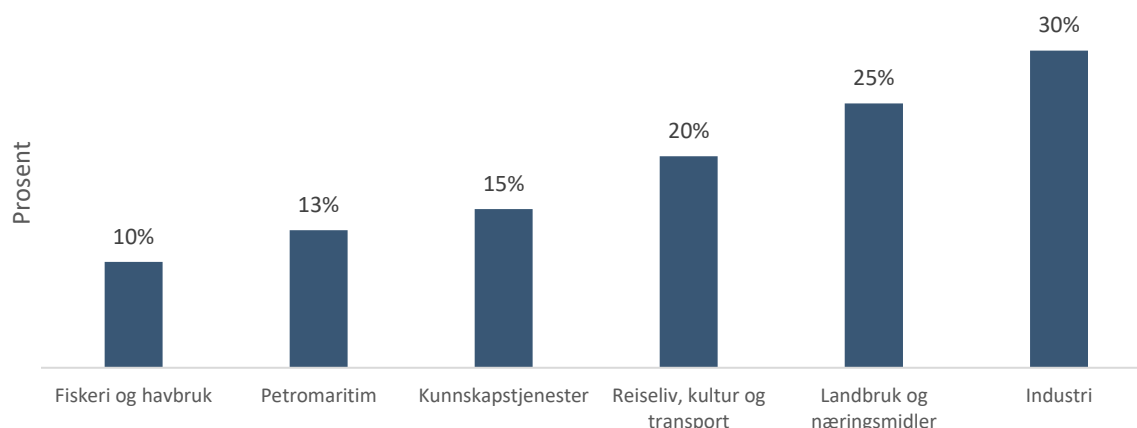
I Figur 5-1 under har vi oppsummert anslagene på hvor mange arbeidsplasser som skapes lokalt gjennom aktiviteten i seks prioriterte næringene, det vil si hvor mye sysselsetting som genereres hos lokale leverandører i forhold til antall ansatte i hver bedrift. Vi vil påpeke at dette er anslag. Forholdstallene er basert på informasjonen som har fremkommet under intervjurunden. Der ba vi informantene vurdere hvor mange arbeidsplasser som deres bedrift skapte lokalt gjennom de innkjøpene som de gjorde lokalt.

Innkjøpene som gjøres lokalt kan både være innad i egen næring og skape direkte sysselsetting, eller innenfor andre næringer gjennom ringvirkninger av næringsaktiviteten. Vi har ikke gjort forsøk på å splitte mellom disse. I den påfølgende teksten er det på næringsnivå diskutert hva som kjøpes lokalt. Denne informasjonen må sees i sammenheng med anslagene for lokale arbeidsplasser som skyldes etablert næringsaktivitet.

Et annet forhold som må tas med i betraktningen er restkapasitet hos bedriftene. Det kan godt hende at økt aktivitet vil kunne løses innenfor den kapasiteten som allerede finnes i regionen. Vi har i dette prosjektet ikke estimert en eventuell restkapasitet hos bedriftene i regionen. Er restkapasiteten i etablerte bedrifter i regionen stor vil økt aktivitet ikke resultere i flere arbeidsplasser lokalt. Økt etterspørsel vil da kunne løses innenfor de som allerede er ansatt der i dag. Til tross for stor usikkerhet tror vi at ulike næringer gir ulikt grunnlag for lokale kjøp og næringsutvikling.

Figur 5-1 under viser estimerte anslag på lokale arbeidsplasser som følge av innkjøp i de seks prioriterte næringene.

Figur 5-1: Anslag på hvor mange arbeidsplasser som skapes lokalt av etablerte næringer. Antall ansatte hos lokale leverandører som andel av ansatte i egen næring. Kilde: Menon (2016)

Petromaritim oppgir at de har en del direkte leverandører i regionen og mange av de lokale arbeidsplassene som skapes er knyttet opp til bedrifter i den samme verdikjeden. Det er et sentralt poeng for petromaritim næring å ha tilgang til leverandører i regionen slik at responstiden ved feil blir så kort som mulig. Samtidig må nærhet og tilgang til leverandørene veies opp mot kvaliteten til disse. Det å gå på kompromiss med kvalitet og pris er ikke bærekraftig i utviklingen av et lokalt næringsliv. En mulighet er at flere går sammen om å benytte lokale leverandører slik at disse får et tilstrekkelig kundegrunnlag. En slik ordning vil kunne «booste» næringsutvikling lokalt. Petromaritim næring anslår at de per i dag skaper omtrent 0,13 arbeidsplasser lokalt per sysselsatt.

Industri er en betydelig næring i regionen. Mye av innkjøpene gjøres gjennom kontraktører i regionen og det er betydelige leveranser innad i samme næring. Per ansatte i industrien anslår næringen selv at de bidrar med 0,3 ansatte lokalt. Av varer og tjenester som kjøpes lokalt, oppgis elektrisk- og mekanisk vedlikehold, elektro, ventilasjon, rør og rørdeler, vanlig og industrielt renhold, intern transport, lasting, lossing og tjenestekjøp i mindre skala, samt kraft. I tillegg til byggematerialer. Industrien har lange tradisjoner for outsourcing av tjenester og har vært en strategi for å styrke kjernekompetansen i bedriftene. Tjenester som krever spesialisert kompetanse kjøpes inn gjennom nasjonale rammeavtaler.

Kunnskapstjenester oppgir at de kjøper det de kan lokalt. Mye av det som handles lokalt er konsumvarer som trengs i den daglige driften av selskapet. Større investeringer kan gjøres lokalt, hvis pris og kvalitet er riktig. Bransjespesifikke data- og systemleveranser kjøpes andre steder. De bedriftene vi har snakket med oppga at deres næringsaktivitet i snitt bidro til å skape 0,14 arbeidsplasser lokalt. Kunnskapstjenester har også mange kunder som er lokale.

Fiskeri og havbruk oppgir at de kjøper lite lokalt. Hovedårsaken til dette er at det i liten grad finnes leverandører i regionen. Innkjøpene er spesialiserte, i tillegg til at pris og kvalitet i innsatsfaktorene er en viktig faktor ved innkjøp. Skal noe kjøpes lokalt må det være fordi lokale leverandører leverer konkurransedyktige varer og tjenester til en lav pris. Næringen oppgir at de kjøper verkstedtjenester lokalt, i tillegg til veterinærtjenester, arbeidstøy og matvarer. Informantene vi har snakket med oppga at det er rom for å etablere en leverandør av teknologiske løsninger som alene ville gitt grunnlag for 20 arbeidsplasser i regionen. Næringen estimerer at deres næringsaktivitet gjennom vare- og tjenestekjøp gir grunnlag for 0,1 arbeidsplass lokalt per direkte sysselsatte.

De vi har snakket med innen landbruk og næringsmiddelindustri kjøper melk (TINE SA), energi i form av strøm og olje, transport inn og ut av regionen, bygg/vedlikehold, elektro, rørlegger, brøyting og vasketjenester lokalt. Av

mer spesialiserte tjenester kjøper næringen dyrlegemedisiner og regnskapstjenester i regionen. Mye av utstyret som næringen trenger tilbys ikke lokalt fordi det er for spesialisert. Med bakgrunn i næringens anslag, tror vi at en arbeidsplass i landbruksnæringen gir grunnlag for 0,25 arbeidsplasser lokalt hos leverandører. Det høye forholdstallet skyldes at det aller meste av de varene og tjenestene som bøndene kjøper, er å finne i regionen.

Reiseliv og kultur er en næring som i sitt virke i regionen skaper arbeidsplasser lokalt. Dette fordi kundene av reiselivsprodukter konsumerer disse lokalt. Et hinder for å kjøpe lokalt er sentrale rammeavtaler for innkjøp eller at det ikke finnes tilbydere i regionen. Bedriftene oppgir at de kjøper regnskap, rørleggertjenester, elektro, data og IT, post, transport, drivstoff, service på biler og båter, bank, restaurant og bespisning for gjestene lokalt. I de tilfellene servering markedsføres som lokalmat, kjøpes råvarene fra leverandører i en utvidet region. Næringen selv oppgir at en arbeidsplass innen reiseliv gir fra 0,01 til 0,2 arbeidsplasser lokalt. Sesongvariasjoner i konsum av tjenester gir variasjoner i den lokale sysselsettingsgraden. Bedriftene vi har snakket med oppgir at det er rom for ytterligere satsninger i regionen. Trolig vil slike oppdrag gå til bedrifter utenfor regionen fordi de lokale mangler kompetanse til å gi tilbud på og utføre større komplekse oppdrag.

6. Drivere for vekst i seks prioriterte næringer

Ulike næringer har ulike drivere for vekst. Gjennom telefonintervjuene har vi kartlagt særegne forhold ved VHALD-regionen. Selv om regionale forhold spiller inn, er næringers potensial for vekst ofte styrt av forhold utenfor regionen. Tidligere har vi sett på hva kommunene kunne bidra med for å skape vekst i næringslivet. I dette kapitlet skal vi se litt nærmere på drivere for vekst i de seks prioriterte næringene i regionen. Det er store forskjeller mellom næringene når det kommer til hvilke drivere som kan påvirkes lokalt. Vi spurte informantene av hva slags strategier de mente måtte realiseres for å skape ytterligere vekst i næringslivet i regionen.

6.1. Reiseliv

Helgeland er kjent for sin vakre natur med skjærgård, særpregede fjell som De Syv Søstre og Torghatten, og kulturhistoriske attraksjoner som Vega verdensarvområde. Reiseliv er en viktig næring på Helgeland, med rundt 40 prosent vekst i verdiskaping de siste ti årene. Regionen kaprer markedsandeler nasjonalt. Mens kommersielle gjestedøgn nasjonalt har økt med i underkant av 10 prosent i perioden 2013-2015, har Helgeland hatt en økning på 16 prosent. Helgeland har internasjonal tiltrekningskraft, og rundt 30 prosent av kommersielle gjestedøgn er fra internasjonale gjester, med svenske og tyske gjester som største grupper.

Reiselivsnæringen deles gjerne inn i fem komplementære bransjer: overnatting, transport, servering, opplevelser og formidling. På Helgeland står transportbransjen for størst verdiskaping og sysselsetting, og store interregionale aktører som Torghatten, Boreal og Nordlandsbuss har hovedkontor på Helgeland. Samtlige bransjer har vokst de siste ti årene, men det er opplevelsesbransjen som er i sterkest vekst, med mer enn en tredobling i verdiskaping i perioden 2005-2015.

Opplevelser er en variert bransje, med alt fra statlig finansierte kulturinstitusjoner som teater og museer, til kommersielle aktivitetsleverandører som driver med tjenester som fjellguiding og kanoutleie. Både offentlig satsning på kultur og økning i turisme i regionen har bidratt til vekst.

Mens det å reise tidligere var eksotisk i seg selv, stilles det nå stadig sterkere krav til innholdet på reisen. Dette er med på å forklare den høye veksten i opplevelsesbransjen og spesialiserte produkter innen de øvrige reiselivsbransjene. I tillegg til å ha bedre råd og mer tid til overs har befolkningen høyere utdanning og en enorm tilgang til informasjon. Bruker- og sanntidsorienterte informasjonsflater som TripAdvisor og Yelp gjør at det blir stadig viktigere å jobbe kontinuerlig med innhold og kvalitet for å fortsette å holde på kundemassene. I dag har de største hotellene og flere restauranter og attraksjoner på Midt-Helgeland relativt god rating på TripAdvisor.

I tråd med det moderne menneskets ønske om selvrealisering er det ofte avgjørende med reisemål der man kan oppleve og dyrke egeninteresser. Interessene kan være varierte, og Innovasjon Norges turistundersøkelser har tidligere vist at kulturturister i Norge er et voksende segment, i tillegg til at naturen fortsetter å være hovedtrekkplaster for mange. Helgeland kan skilte med mange store opplevelser, hvor Kystriksveien, Torghatten, Petter Dass-museet på Alstahaug, padletur på Vefsna, havfiske langs hele kysten og grotteturer i Øyfjellgrotta i Mosjøen kan nevnes. Det er viktig at turisten selv

er sterkt involvert i å skape opplevelsen. Opplevelsene må være unike og kunne deles på personlige sosiale medier som Instagram, Snapchat og Facebook. Reiselivet i Helgeland har satset på utvikling av opplevelsesturisme gjennom nettverket Innovative Opplevelser, som er et tidligere Arena-prosjekt, i samarbeid mellom blant annet Universitetet i Nordland og Kunnskapsparken Helgeland.

Videre er det en økt bevissthet i befolkningen rundt både natur- og kulturverdier. Flere ønsker å opptre bærekraftig i sine konsumvalg, både med tanke på klimautslipp og vern av verdier som arbeidsmiljø og støtte til lokalmiljø. Det blir derfor viktigere for folk å lære sine reisemål bedre å kjenne ved å oppleve lokal kultur og spise lokal mat, både for opplevelsen sin skyld og for å bidra til økonomisk aktivitet i lokalsamfunnet.

Videre er det en kjent sak at verdens befolkning blir eldre og har bedre råd til å reise etter endt yrkeskarriere. Selv om eldre er stadig sprekere medfører eldrebølgen økt behov for tilrettelegging og organisering ved reisemål, samtidig som eldre typisk er en pengesterk gruppe som stiller høye krav til kvalitet.

En annen faktor som kan påvirke reisetrendene er tidsklemma – i dag er tid til å dra på ferie for mange en mer knapp ressurs enn pengene ferien koster. Mennesker er travle med å balansere yrkesliv, familieliv og selvrealisering, og er opptatt av å få mest mulig ut av tiden sin. Selv om folk reiser mer enn før, ser man en tendens til kortere reiser, men med høyere forbruk og større behov for detaljplanlegging.

Etterspørselen etter autentiske og godt tilrettelagte opplevelser heller enn destinasjon, kombinert med transporttilbud som gjør store deler av verden tilgjengelig gjør at konkurransen om turiststrømmer blir mer og mer global. I tillegg har man kjøpesterke og bereiste lokalbefolkninger som stiller høye krav til serverings- og aktivitetstilbud ved sine hjemsteder. Store deler av reiselivsnæringen på Helgeland og i resten av landet har derfor jobbet aktivt med forbedring av innhold, noe som gir utslag i økt verdiskaping.

6.1.1. Muligheter innen reiseliv

Reiseliv skjer lokalt og det er flere muligheter som kan realiseres i skjæringspunktet mellom kommunalt ansvarsområde og bedriftens behov.

Kommunen har et særskilt ansvar i å bidra til at regionen oppfattes som attraktiv, både for fastboende, potensielle tilflyttere og turister. Næringslivsaktørene hadde innspill til hvordan man på en effektiv måte kunne gjøre regionen og regionsentrum «penere». De hadde også meninger om hva som er viktig for å tiltrekke seg nye innbyggere.

Det ble uttrykt et behov for å forskjønne sentrum i Sandnessjøen. Man kunne gitt støtte til huseiere til å male husene sine. Dette kunne også fungert som et generelt arbeidsmarkedstiltak, eller vært et tilbud om sommerjobb til ungdom. Det må også ryddes opp i sentrum, da det er viktig for reiselivet og turistene at byen ser fin ut.

Et annet innspill gikk på problemene med gjengroing av kystlandskapet. Både turister og fastboende klager på at man ikke kan se sjøen når man kjører langs veiene på Herøy og Dønna. Vi mottok forslag om å sette i gang en felles dugnad for skogfelling og fjerning av krattskog for å få tilbake kystpreget.

Det er også andre lokale utfordringer som i større eller mindre grad påvirker attraktiviteten til regionen. Boligprisene er relativt høye, flybillettene er kostbare, og det er stor handelslekkasje. Det er imidlertid begrenset hvor mye kommunene kan gjøre med dette.

Tjenestenæringer som reiseliv, kultur og handel trekkes frem som vekstnæringer. Her er det også synergier mellom næringene. Reiselivet gagnar kulturtilbudet og handelsstanden, og motsatt. I Sandnessjøen er det forventninger knyttet til det nye Kulturbadet og kjøpesenteret. Reiselivet står sterkt også utenfor regionsentrum. En ytterligere satsning på reiseliv kan handle om å koble på de aktørene som i dag ikke er en naturlig del av verdikjeden i regionen. Det å gå i dialog med nye leverandørgrupper og koble disse opp mot reiselivsnæringen kan være en rolle som kommunen kan ta.

6.2. Petromaritim næring

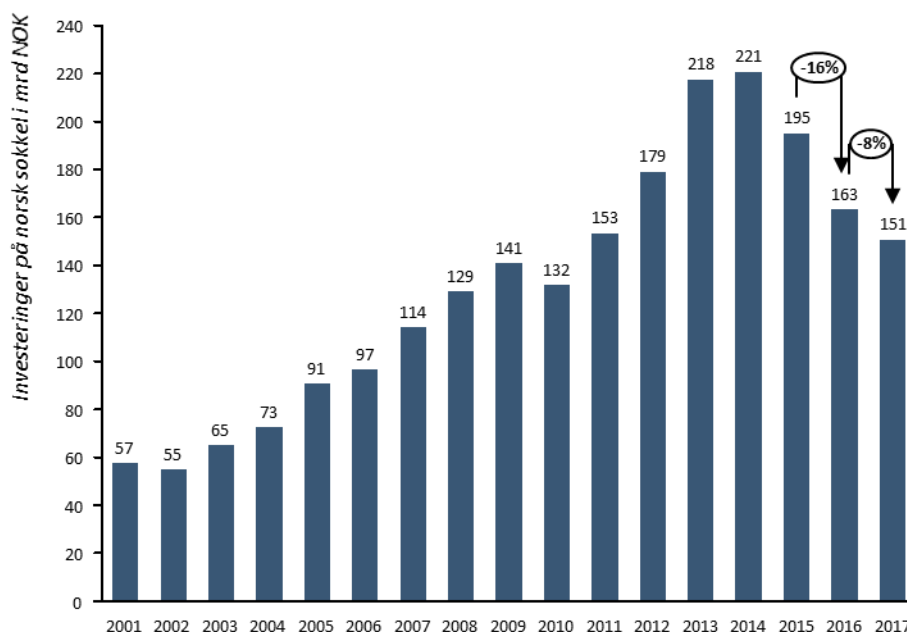
Petromaritim næring sysselsetter relativt få personer i regionen. Næringen hadde en boom for noen år siden gjennom etableringen av den petromaritime klyngen på Horvnes i Sandnessjøen, som er tilknyttet Skarv-feltet i Norskehavet. Som følge av oljeprisnedgangen og derigjennom redusert aktivitet på norsk sokkel har klyngen i regionen blitt redusert. Noen bedrifter har måttet legge ned, andre har måttet permittere. Likevel er det framtidsoptimisme og tro på oppbemanning framover hos flere aktører.

Den viktigste driveren for videre vekst er utviklingen i olje- og gassaktivitet. Veksten i olje- og gassnæringen er i stor grad styrt av oljeprisen. Etter at den har ligget på over 100 dollar i flere år, har den falt kraftig. Fra midten av 2014 til i dag har den mer enn halvert seg, og med det har også etterspørselen etter varer og tjenester fra leverandørindustrien falt kraftig. Man kan hverken påvirke oljeprisen eller utviklingen i lettevirksomhet lokalt.

Lettevirksomhet er redusert slik at det blir færre nye funn som kan føre til feltutbygginger og ringvirkninger på land. Videre vekst for næringen i Helgeland avhenger i stor grad av at oljeprisen beveger seg oppover igjen slik at nye felt vil bygges ut eller ved at eksisterende felt moderniseres.

Per dags dato ligger oljeprisen på rundt 50 dollar fatet, og fokuset er mer på å kutte aktivitet enn å bygge opp ny aktivitet. Det er ventet at oljeselskapenes investeringer vil falle videre i 2016 og 2017, før de igjen stiger i 2017. På kort sikt vil andre næringer være viktige for aktivitetsøkning på Helgeland. På lengre sikt kan derimot oljemarkedet ta seg opp igjen og skape store muligheter for landsdelen.

Figur 6-1: Investeringer i norsk olje- og gassvirksomhet 2001-2015. Forventet endring for 2016 og 2017 er uthevet. Kilde: SSB (2016)

Den maritime delen av næringen i regionen er preget av rederivirksomhet som er rettet mot transport av passasjerer, og er dermed forventet å øke i takt med veksten i trafikkgrunnlaget. En vil forvente en relativt jevn vekst drevet av vekst i befolkningen og eventuelt turisme. Fiskeri- og havbruksvirksomhet har opplevd høye priser på sine produkter de siste årene, og vil også kunne ha positive effekter på maritim virksomhet.

Når det gjelder offshore-rettet virksomhet ble olje- og gassklyngen på Helgeland tildelt Arena-status i midten av 2015. Det betyr at bedriftene får støtte til å utvide samarbeid seg imellom, for på denne måten utvikle seg til å bli den ledende leverandørklyngen i Nordområdene.

6.2.1. Muligheter innen petromaritim næring

Den petromaritime næringen er godt etablert, og flere tror at denne næringen, med tilknyttede tjenester og leverandørindustri, vil kunne vokse framover.

Samtidig er det usikkert om kommunal inngripen kan bidra til vekst i petromaritim næring. Her er det oljeprisen som er den viktigste drivere for vekst. Når det er sagt, har kommunene viktige roller for tilrettelegging av transport i regionen. Det er grunn til å tro at kommunene allerede gjør det de kan her.

Den maritime delen vil kunne oppnå vekst gjennom økt aktivitet i havbruk og reiseliv. Det å legge til rette for havbruk og reiseliv må derav være en attraktiv strategi å forfølge i regionen. Kommunene kan bidra aktivt med hjelp til omstilling for de bedriftene som trenger det.

Flere nevner at det er viktig å opprettholde og styrke tilbudet innen luftfart, ferjetransport og veisamband. Med tanke på muligheter innen sjøfart, olje og gass og akvakultur er regionen avhengig av gode og raske kommunikasjoner med verden forøvrig. Sandnessjøen lufthavn Stokka må bestå i nåværende form, eller bygges ut, var det klare budskapet fra næringslivet.

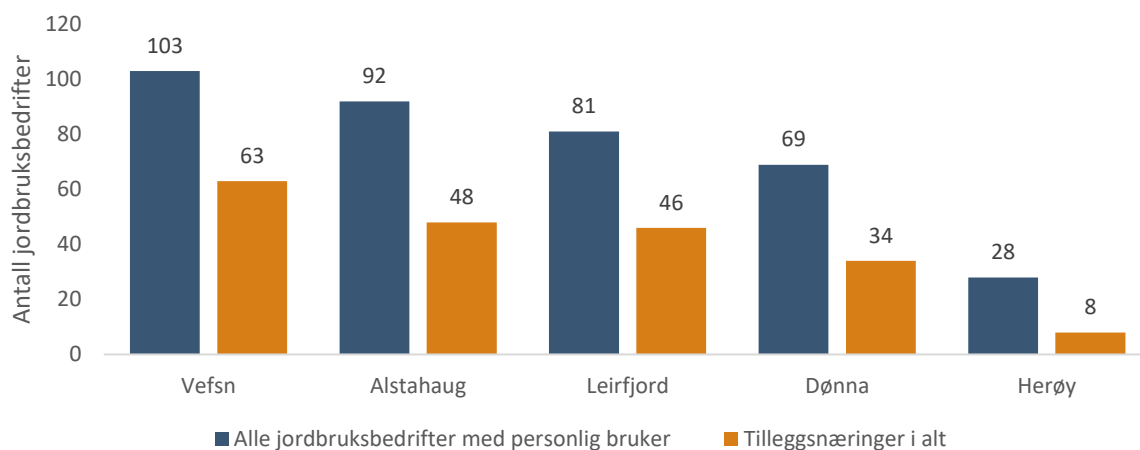
6.3. Landbruk og næringsmidler

I VHALD-kommunene står landbruket og tilgrensende næringer relativt sterkt. Ved forrige landbrukstelling var det 373 jordbruksbedrifter med personlig bruker i regionen (SSB 2016).

Det meste av jordbruket er grovfôrbasert, med sau og storfe (melke- og kjøttproduksjon) som de vanligste husdyrslagene. Det er også noe svinproduksjon. I hele Nordland drives om lag 560 000 dekar jordbruksareal, og 98 prosent av dette er eng til slått og beite (SSB 2016). Det er også noe korn- og potetproduksjon i fylket, men i relativt begrenset omfang.

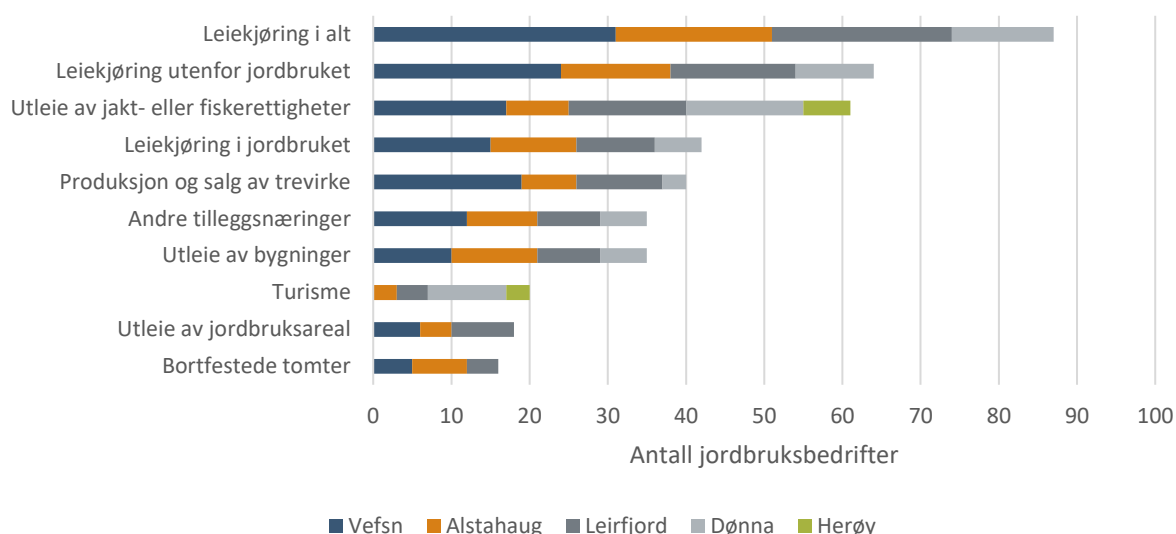
Det har vært en gjennomgående strukturutvikling i jordbruket i mange år, til stadig færre gårdsbruk. Men nedgangen i antall bruk har vært lavere for VHALD enn for Norge samlet. Fra 1999 til 2010 hadde man i VHALD-regionen en reduksjon i antall gårdsbruk på 31 prosent, mens landsgjennomsnittet var en reduksjon på 37 prosent. Figur 6-2 viser antall jordbruksbedrifter og antall jordbruksbedrifter med tilleggsnæring per kommune i VHALD-regionen.

Figur 6-2: Antall jordbruksbedrifter med personlig bruker og antall jordbruksbedrifter med tilleggsnæring, 2010. Kilde: SSB (2016)

Vefsn, som er den klart største kommunen i areal, er også kommunen med flest enkeltpersonforetak i jordbruket. I 2010 var det 103 jordbruksbedrifter i Vefsn. Vefsn er også den kommunen der prosentvis størst andel av bøndene driver med tilleggsnæring, med 61 prosent. Figur 6-3 viser oversikt over hvilke tilleggsnæring bøndene i VHALD driver med.

Figur 6-3: Antall jordbruksbedrifter med tilleggsnæring, fordelt på kommuner og type tilleggsnæring, 2010. Kilde: SSB (2016)

Vi ser at den mest utbredte tilleggsnæringen er leiekjøring, og det er totalt 87 jordbruksbedrifter som driver med dette. Utleie av jakt- eller fiskerettigheter er også utbredt, med 61 jordbruksbedrifter. 40 bønder driver ifølge jordbrukstellinga i 2010 med produksjon og salg av trevirke. Det er også noe utleie av bygninger og jordbruksareal, og 20 jordbruksbedrifter driver også med turisme tilknyttet gården.

Skogbruket har også en solid stilling i VHALD-kommunene. Det er netto tilvekst av skog i kystregionen og på Helgeland, og det kan gi grunnlag for økt framtidig verdiskaping i denne næringen. I Mosjøen ligger Helgelands største utskipingskai for tømmer. I Alstahaug er landsdelens største skogplanteskole lokalisert.

I tillegg til primærnæringene jordbruk og skogbruk, er det mange bedrifter som er tilknyttet næringa enten som leverandører eller gjennom annen tilknytning. TINE har meieri i Sandnessjøen, og det er flere forhandlere av kraftfôr, traktorer, landbruksmaskiner og -utstyr i regionen. Veterinærer sysselsettes i stor grad av bøndene, og mange yrkessjåfører jobber direkte opp mot landbruket. I tillegg kommer faglig tjenesteyting for eksempel via regnskapskontorene.

NIBIO på Tjøtta jobber med landbruksforskning, og er på den måten viktig for utviklinga av landbruket på nasjonalt plan. Forskning er viktig for å få ny kunnskap til å drive næringa videre inn i framtida ved stadig bedre måter å gjøre ting på. Det er også en viktig kompetansearbeidsplass i regionen, og sysselsetter ca. 13 personer med høy utdanning. Vefsn landbruksskole er viktig for at flest mulig av utøverne innen primærnæringa i VHALD-området har formell landbruksfaglig kompetanse.

Vekstpotensialet til landbruket går på å videreutvikle både næringen selv, og andre næringer som drar synergier av landbruket. Her kommer både leverandørnæringer og andre distriktsnæringer som reiselivet inn. Landbruket og matproduksjonen sørger for å pleie kulturlandskapet, og vakre, åpne landskap er viktig både for innbyggerne og for tilreisende turister. Hvis det stadig varmere klimaet fører til lengre vekstsesong, kan det føre til økt matproduksjon og økt verdiskaping i jordbruket i regionen.

Det ble spurt om man tror det er potensial for direkteleveranser til reiseliv og restaurant fra lokale produsenter. Flere av de vi snakket med trodde dette var en god ide. Noen var bundet opp av rammeavtaler slik at muligheten ikke kunne realiseres.

6.3.1. Muligheter innen landbruk og næringsmidler

Flere respondenter uttrykte optimisme på vegne av landbruket i regionen. På tradisjonelt landbruk fikk vi til svar at landbruket må få mer oppmerksomhet, samt at kommunene ikke har forstått hvor viktig landbruket er i regionen. I tillegg til bøndene selv, gir primærlandbruket store ringvirkninger hos traktor- og utstyrsleverandører, kraftforleverandører, veterinærer, rådgivere, slaktebilsjåfører, melkebilsjåfører og meieriet. En respondent mener at politisk og administrativ ledelse i kommunene måtte framsnakke næringen på en helt annen måte, samt at det har vært alt for stor nedbygging av dyrka mark i kommunal regi.

Det er utfordringer knyttet til manglende rekruttering innen landbruket, og en respondent mener det delvis skyldes at ungdom får vite for lite om hvilke yrkesmuligheter som finnes. Det burde være mer oppmerksomhet rundt landbruket også fra skolene, landbruket framstår som noe som «bare er der». Landbruket er avhengig av at folk bryr seg, særlig på Helgeland. Det er mange arbeidsplasser tilknyttet landbruket, og de er viktige.

God bemanning og kompetanse ved de lokale landbrukskontorene fremholdes som viktig for å ha god oversikt over aktørene i næringen og hvilke tilleggsnæringer som kan være aktuelle for bøndene i området. Individuell rådgivning med fokus på personlige og gårdens ressurser er av stor betydning. En av respondentene tror kvinnene på gården spiller en nøkkelrolle i utvikling av tilleggsnæringer. Kanskje kunne man lage kvinnenettverk innenfor grønn omsorg, turisme, servering eller opplevelsessenter? Dette er noe som kommunen kunne ta ansvar for.

Manglende lokal etterspørsel og stort prisfokus nevnes som en utfordring for utvikling av nisjeproduksjon. Markedet på Helgeland er lite, og det er nok lavere interesse på Helgeland enn i mer urbane og utdannede områder. Samtidig utøves det markedsrett på dagligvareleddet, så leverandørene blir hardt presset på pris, og det er vanskelig for en liten lokal aktør å få plass i hyllene. Det vil antakeligvis være lettere å etablere seg som småskalaproducent/gårdsmatproducent om man befinner seg i nærheten av de kjøpsterke markedene i de store byene enn på Helgeland. Kommune kunne tatt en rolle her som koordineringsansvarlig for eksport av landbruks nisjeprodukter fra regionen.

6.4. Havbruk og fiskeri

Havbruk er en viktig næring på Helgeland. Marine Harvest region Nord er Nord-Norges største oppdrettsaktør, og har sitt senter på Helgeland. Fabrikken på Herøy er blant verdens største i sitt slag, med kapasitet opp mot 100 000 tonn slaktet laks årlig.

LetSea AS har utviklet seg til å bli en anerkjent forsøksstasjon og en viktig bidragsyter innen anvendt forskning på laks, torsk og ørret. Havbruksstasjonen jobber tett opp mot særlig oppdrettsnæringen med å finne de beste metodene for forsvarlig og bærekraftig havbruk med FoU-virksomhet innen blant annet fôrrelaterte spørsmål, fiskehelsetjeneste, miljøundersøkelser og lokalitetsvurderinger.

Etterspørselen etter sjømat er økende, og akvakultur er i dag en av de raskest voksende næringene i verden. Veksten drives fram av en økende befolkning, stigende inntekter og urbanisering. Distribusjonskanalene blir stadig mer utviklet, noe som øker etterspørselen ytterligere og gjør norsk sjømat tilgjengelig for markeder over hele verden. Norge forvalter og har tilgang til høyproduktive havarealer med et betydelig produksjonspotensial med råstoff av høy kvalitet.

Det er stor grunn til å forvente at etterspørselen etter sjømat vil øke i årene fremover. Ikke bare fordi flere får bedre råd, men også fordi knapphet på landarealer vil øke prisen på landbasert mat. Økt etterspørsel etter sjømat

vil gi vekstvilkår for andre næringer, slik som teknologiindustrien, som vil måtte løse stadig nye utfordringer, samt at emballasje og innpakning blir en stadig større del av produktene.

Utviklingen i havbruk og fiskeri er sterkt knyttet til ressurser som i liten grad er mobile. Dette gjelder både tilgang til råstoff og tilgang til arealer med riktig sjøkvalitet for havbruk. Selv om fokuset i de senere årene også er rettet mot landbasert oppdrettsanlegg, som i prinsippet skal koble næringen bort fra norske fjorder, er det fremdeles langt igjen før teknologien tillater dette. Eksempelvis vil temperaturjusteringer av vannet kreve store energikostnader som ikke er forenlig i en næring med allerede små marginer.

En driver for næringsutvikling er testing av nye produkter. Det å samlokalisere leverandører med teststasjoner kan derfor være en mulighet. Mange nye produkter som anvendes innen oppdrett testes hos kundene først, og innovasjon og forbedringer identifiseres direkte i kontakt mellom kunde og leverandør.

6.4.1. Muligheter innen havbruk og fiske

Havbruksnæringen nevnes av flere som en viktig satsningsnæring i regionen. Det neste steget innen oppdrett er landbaserte anlegg. Flere av de vi snakket med uttrykte at Helgeland hadde særlig gode forutsetninger for å ta en sentral nasjonal posisjon når oppdrettsnæringen skal på land. Kombinasjonen av attraktive og tilrettelagte arealer, nærhet til havet, FoU-miljø og teststasjon og arbeidere med erfaring fra næringen, ble trukket frem som konkurransemessige fortinn for en slik satsning i regionen.

Et hårete mål for VHLD må være å uttale en slik strategi høyt samtidig som det utredes hva som skal til for å nå dette målet. Hvilken lokalisering gir den beste i regionen og hvem må med for at strategien skal lykkes må besvares. Det å tørre å ta regien for å realisere et slikt mål kan være avgjørende i en slik prosess. Det å se på hvilke muligheter som finnes i kombinasjon med landbaserte anlegg kan være en mulighet.

Et annet innspill gikk på at politikerne må jobbe for å få opprettet høyere utdanningstilbud med studier tilknyttet havbruksnæringen, eksempelvis innen helse og miljø. Det er en utfordring for denne næringen å tiltrekke seg kvalifiserte fagfolk, men det er strengt nødvendig for å kunne håndtere utfordringene næringen står overfor og utvikle den videre. Innen videregående utdanning ble det ytret ønske om flere lærlingeplasser og en aktiv satsning på dette. Tilbud av lærlingeplasser er særlig viktig for å beholde de unge i regionen.

6.5. Kunnskapstjenester

Kunnskapsbaserte tjenester fyller en viktig rolle i den regionale og norske økonomi ved å bidra til økt fleksibilitet og omstillingsevne. Bedriftene fungerer både som koblere av kunnskap mellom organisasjoner og kunnskapsfelt, og som kilde til læring og utvikling i norsk næringsliv og offentlig sektor.

Kunnskapsbaserte tjenesteytere skaper verdi gjennom å løse problemer for kundene sine, og de skaper verdier gjennom problemløsning og formidling. De viktigste innsatsfaktorene for verdiskaping hos bedriftene er kompetansen og relasjoner. De ansatte har ofte høy og spesialisert kompetanse som retter seg særlig inn mot de problemene de skal løse for andre. Den mest sentrale verdidriveren er identifisert til å være rykte/renommé for disse virksomhetene.⁴ Leverandører av kunnskapstjenester har kunder fra flere næringer. Dette fører til deling av informasjon og kunnskap mellom næringer i en utvidet region.

⁴ Kvålshaugen, R.: Kunnskapsbaserte tjenester, BI Forskningsrapport 10/2011

Næringen utgjør en sentral kunnskapsinfrastruktur for et konkurransedyktig næringsliv. I takt med utviklingen av et stadig mer spesialisert og kunnskapsintensivt næringsliv etterspørres tjenester fra kunnskapsbedriftene. Næringen er en viktig arbeidsgiver for høyt utdannet arbeidskraft, både i distriktene og i byene. Det å kunne tilby denne typen jobber er viktig for utviklingen av alle regioner.

Det er vanlig å skille mellom to typer kunnskapsintensive selskaper. Det ene er selskaper som selger teknologiske eller vitenskapelige tjenester. Det andre er selskaper som tilbyr spesialiserte kunnskapstjenester som juridisk tjenesteyting, regnskapsføring og strategisk rådgivning. Disse selskapene klassifiseres som profesjonelle kunnskapsintensive tjenesteytere. Mange av tjenestene disse tilbyr var tidligere en del av den interne virksomheten i store bedrifter. Som en følge av et stadig mer profesjonalisert næringsliv, med behov for spesialisert spisskompetanse, har det vokst frem et stort marked for denne typen tjenester.

Det er litt over 500 ansatte innen kunnskapstjenester i VHALD-regionen. En viktig driver for utviklingen av næringen er kundene som benytter deres tjenester. I VHALD er det tre hovedtyper leverandører av kunnskapstjenester. Banktjenester utgjør en viktig del av næringen i regionen. Tilgangen til kapital er helt sentralt for utviklingen av et samfunn, både bedrifter og innbyggere. Den neste gruppen består av leverandører rettet mot spesialiserte næringer. LetSea AS er et godt eksempel, som lever av å finne de beste metodene for å drive forsvarlig og bærekraftig havbruk. Her finner vi også bedrifter som leverer innenfor bygg og anlegg. Den siste gruppen leverer generiske tjenester rettet mot et bredt spekter kunder. Eksempelvis regnskap og revisjonstjenester og it-selskaper. Utover å aktivt benytte seg av lokale leverandører av kunnskapstjenester er det lite kommunene kan gjøre for å tilrettelegge for vekst og nye næringsetableringer. Økt etterspørsel etter tjenester gir grunnlag for flere arbeidsplasser regionalt.

6.5.1. Muligheter innen kunnskapstjenester

Digitale tjenester nevnes av en respondent å ha potensial. Dette er tjenester som ikke er stedsavhengige, og man kan ha kunder i og utenfor regionen. Vekst i næringer som har kunder utenfor regionen er særlig viktig i regioner med lav næringslivs- og befolkningsvekst.

En utvikling av kompetansenæringer krever tilgang til rett kompetanse og mulighet for utvikling av et kundepotensial. Det ble etterlyst flere steder enn de som finnes i dag der enkeltpersoner kunne sitte i kontorlandskap med andre og skape noe sammen. Det at flere bedrifter og kommunen åpnet opp for etablering av traineestillinger kunne også bidratt.

6.6. Industri

Industri er en sentral næring i VHALD og bidrar med viktige arbeidsplasser. Industrien i regionen har høy produksjonskompetanse. Dette er evnen til å standardisere produkter og prosesser for å kunne produsere store volumer med forutsigbar kvalitet til en lavest mulig kostnad. Tilgang til produksjonskompetanse er viktig i prosessindustri, men prosessene er ofte automatiserte, så enda viktigere enn produksjonskompetanse er evnen til å videreutvikle og forbedre produksjonsprosesser.

I Norge er prosessindustrien en viktig distriktsnæring, samtidig som den er lite geografisk konsentrert. Nærhet til energikilder og naturressurser har vært de dominerende lokaliseringsfaktorene i norsk prosessindustri. Industrien i VHALD-regionen er intet unntak. Da industrien ble etablert i regionen, var dette som følge av tilgang til billig kraft og en isfri havn. I dag oppgir næringen at bare sistnevnte er et fortrinn.

Samtidig kan lange tradisjoner for industri til en viss grad også regnes som et konkurransefortrinn, i den grad erfaringer og etablert kunnskap har tatt form i effektive produksjonsmetoder og drift. Evnen til kontinuerlig problemløsning, i form av produkt- og prosessinnovasjoner, kjennetegner norsk industri som lykkes. Fortrinnene kan fort oppveies av lange avstander til de store markedene.

Industrien produserer varer til en økende befolkning. Fremvoksende økonomier der befolkningen får økt kjøpekraft er med på å øke etterspørselen etter industrivarer. Prosessindustrien er særlig påvirket av prissettingen på verdensmarkedet. Næringen har gjennom de seneste tiårene vært utsatt for en tung internasjonal konsolidering, der store multinasjonale aktører har fått en gradvis viktigere rolle.

Prosessindustrien er generelt svært kapitalintensiv, så arbeidskraftkostnadene har relativt liten betydning. På den annen side er de fleste produktene svært homogene, noe som gjør at markedene i stor grad er preget av priskonkurranse. Dermed blir marginene presset, og det er i begrenset grad mulig å kompensere høye lønnskostnader med økt kunde verdi og høyere priser. Norge har et lønnsnivå for industriarbeidere som ligger 69 prosent over EU-gjennomsnittet (Teknisk Beregningsutvalg, mars 2013), så det er ingen tvil om at prosessindustrien i Norge har en kostnadsuleppe.

Prosessindustrien i Norge er i liten grad etablert i næringsklynger der kunder, leverandører, komplementære bedrifter og kunnskapsaktører er samlokalisert. At lokaliseringsmønsteret i prosessindustrien ikke har utviklet seg i samme retning som offshore leverandørindustri, med lokale spesialiserte klynger, kan til en viss grad skyldes at det er investert store summer i produksjonsfasiliteter over hele landet. Dermed vil det være lite lønnsomt å flytte produksjonsanleggene.

6.6.1. Muligheter innen industri

Det er vanskelig å se de store industrielle mulighetene knyttet til utvikling av prosessindustri i Norge og Helgeland. Dette skyldes først og fremst at lokaliseringsvalgene er kostnadsdrevet, og ikke kvalitets- og innovasjonsdrevet.

Det ligger her særlig muligheter i utvikling av nye næringer i samspill med eksisterende næringsliv, noe som både handler om å samle verdikjeder, og å utnytte breddefordeler. Et område tilknyttet industri med potensial for vekst som nevnes er innen sirkulærøkonomien. Her ligger det et potensial innen håndtering og foredling av biprodukter fra industrien.

Potensialet for spin-offs knyttet til industriaktiviteten i regionen er tilstede. Her handler det i størst grad om mennesker med ideer og i mindre grad om kommunal inngripen.

Når maskiner overtar for manuelt arbeid kan norsk industri oppnå nødvendige konkurransefordeler. Det er usikkert når dette inntreffer.

Vedlegg

Metode

For å løse oppdraget har vi benyttet Menons regionale ringvirkningsmodell, ITEM. Ringvirkningsmodellen baserer seg på bedriftenes regnskapstall, i tillegg til nasjonalregnskapstall og SSBs kryssløpsanalyse for handel mellom næringer. Modellen er anerkjent i markedet og brukes ofte av offentlige myndigheter.

Input til modellberegningene er hentet fra Menons regnskapsdatabase, som inneholder regnskapstall fra alle foretak som er regnskapspliktige. Regnskapsdatabasen er på avdelingsnivå, noe som øker presisjonen på regionalt nivå. Informasjonen om bedriftenes nøkkeltall er hentet fra Brønnøysundregisteret. I regnskapene går det klart frem hvor mye hvert enkelt selskap har i innkjøpskostnader. Gjennom å kombinere informasjon om hvor mye bedriftene kjøper av andre næringer med faktiske innkjøpskostnader for bedriftene i regionen har vi beregnet hvor mange arbeidsplasser seks prioriterte næringer i VHALD-regionen bidrar til på et nasjonalt nivå.

Menons regnskapsdatabase brukes for å vise hvordan økonomisk aktivitet bidrar til økt sysselsetting og verdiskaping næring for næring, og kryssløpsanalysen brukes for å vise hvordan aktivitet i en næring påvirker aktivitet i andre næringer. Menons ringvirkningsmodell tar, til forskjell fra andre ringvirkningsmodeller, høyde for lokale variasjoner i arbeidsproduktivitet, vare- og tjenestekjøp og lønnsnivå.

Dette er en brutto ringvirkningsanalyse, som ikke tar hensyn til fortrenkningseffekter. Det betyr at vi ikke justerer for at sysselsetting i en bedrift antakeligvis vil finne en alternativ anvendelse, enten i regionen eller utenfor, hvis bedriften forsvinner.

For å støtte opp om modellberegningene våre, og samtidig finne ut mer om hvilke tiltak lokale, regionale og nasjonale myndigheter kan iverksette for å tilrettelegge for vekst, har vi intervjuet 15 næringslivsaktører i regionen. Alle de seks næringene er representert i form av minst to intervjuer.